HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבוע (א) אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משזכה בה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו רישא רבנן סיפא ר׳ יוסי אמר עולא [ב]סיפא נמי רבנן היא אי הכי אמאי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזו׳ בו שאני שנה ושבוע דלא שכיחי ר״ל אמר מדסיפא ר׳ יוסי רישא נמי ר׳ יוסי ורישא היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר אי הכי אפילו מיום הראשון נמי ליהוי הפקר אמר רבה מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון אבל דאורייתא לא הוי הפקר

ודלמא

רש״י

אמר תהא שדה מופקרת לשבוע א׳. לשמיטה אחת (ב): **עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו.** אפילו בסוף שבת או בסוף חדש: **משזכה בה בין הוא בין אחר.** אפילו תוך שעה (ג) משהפקירו זכה בה שום אדם או הוא בעצמו לשום הפקר הוי הפקר דקסבר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה. זכיה דידיה או דאחר לא חשיבא מידי עד דרפק בה פורתא כדאמר במסכת עירובין בפרק עושין פסין (דף כה.) בההיא איתתא דעבדא מחילה בנכסי הגר אתא ההוא גברא רפק בה פורתא ואוקמוה רבנן בידיה דההוא גברא: **רישא רבנן וסיפא רבי יוסי.** רישא דאמר משלשה ימים ואילך אפילו לא אתא לרשות זוכה אין יכול לחזור בו דהוי הפקר רבנן היא ובדין הוא דאפילו מיום ראשון הוי הפקר אלא מפני הרמאים כדאמר רבה לקמן לדברי הכל וסיפא רבי יוסי דאמר עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו דאמר דלא הוי הפקר מדאורייתא עד דאתי לרשות זוכה ומשום הכי קתני יכול לחזור בו כר״י: **אמר עולא סיפא נמי רבנן היא.** דודאי מדאורייתא אע״ג דלא אתיא לרשות זוכה הוי הפקר לאלתר ואפילו מיום ראשון. והאי דאמר כל שלשה ימים יכול לחזור דלגביה לא חשיבא הפקר מפני הרמאין דלכולי עלמא אית להו דרבה דאמר מפני הרמאין דהדרי ומחזקי בהו (ד) ואמרינן דלא הוי הפקר עד שלשה ימים. וסיפא דאמר עד שלא זכה בה לא הוי הפקר דמשמע עד דאתי לרשות זוכה היינו טעמא דשאני חדש ושנה ושבוע דלא שכיחן דאין דרכן של בני אדם להפקיר לזמן וכיון דזה שינה לכך אמרו חכמים דלא ליהוי הפקר לאפקועי ממעשר כל זמן דלא אתי לרשות זוכה: **ר״ל אמר מדסיפא ר״י.** דמשמע דלא ליהוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה: **רישא נמי.** בתוך ג׳ ולאחר ג׳ רבי יוסי היא. ורישא היינו טעם דלאחר ג׳ ימים אין יכול לחזור בו דהוי הפקר אע״ג דלא אתי לרשות זוכה (ה): **משום דלא לישתכח תורת הפקר.** דמדאורייתא ודאי לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ולעולם כל זמן דלא אתא לידי זוכה לא הוי הפקר גמור וחייב חיוב דתרומה ומעשר והאי דאוקמוה רבנן אתורת הפקר לאו משום לאפקועי מתרומה ומעשר דכיון דמדאורייתא חייב דלאו הפקר הוא לא מפקעי ליה רבנן מתרומה ומעשר דלאו כל כמיניה אלא כדי שלא תשתכח תורת הפקר. ומ״מ גבי שנה ושבוע כיון דלא שכיחי אוקמוה רבנן אדאורייתא דלא הוי הפקר עד דאתי לידי זוכה דלא גזרו ביה רבנן משום שלא תשתכח תורת הפקר: **אי הכי אפילו מיום ראשון** (ו) **ליהוי הפקר.** כדי שלא תשתכח כו׳: **אמר רבה.** בדין הוא דליהוי הפקר מדרבנן אלא מפני הרמאין דבעי לאפקועי שדותם מתרומה ומעשר ואפקרי להו ואי אמרינן דלאלתר הוי הפקר ופטור מן המעשר הדרי (ז) מחזקי בהו ואדהכי כל שלשה ימים לא הוי הפקר לגבי איהו דסברי מתוך כך אתי ומחזיק ביה והוי דיליה ומימנעי ולא מפקרי ולעולם אפילו לאחר שלשה ימים לא הוי הפקר מדאורייתא עד דאתי לרשות זוכה: ופריך **אבל מדאורייתא לא הוי הפקר**

ודילמא

ר״ן

ואי אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת וכו׳ עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו: רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. קס״ד השתא דטעמא דרבי יוסי דאסר במתני׳ כדרבי יוחנן דאמר לעיל (א) דהפקר כמתנה דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ומש״ה קאמר רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. ובהכי אתיא ליה כולה ברייתא שפיר דרישא קתני כל שלשה ימים יכול לחזור מפני הרמאין וכדפרישית מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדינא דס״ל לרבנן דהפקר מעידנא דאפקריה מפקיר נפק ליה מרשותיה וסיפא קתני דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד בכה״ג ליכא למיחש לרמאין דאי דעתיה בעידנא דאפקריה דליהדר וליזכי ביה לאלתר למה ליה להפקירו לזמן ידוע לאפקריה לגמרי דכיון דדעתיה למיהדר ולמזכי ביה לא נפקא ליה מידי אלא ודאי לאותו זמן שהפקירו גמר והפקיר בלא הערמה כלל ולפיכך משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו והא אתיא שפיר אפילו לרבנן. מיהו מאי דקתני עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס״ל דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר דלרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי דכי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא בהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו בהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשזכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית וכדכתיבנא ואצטריך למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי כההוא גוונא עד שלא זכה בה. וכי תימא משזכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר היכי אתיא ליה שפיר דהא כיון דס״ל לרבי יוסי דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר נמצא דכי הדר זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי׳ אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר ג״כ לזכות בו הכי נמי כי הדר איהו גופיה וזכי ביה בפירוש מתורת הפקר ולא בסתם כי היכי דלא ניתלי בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר. הלכך אי רישא רבנן וסיפא רבי יוסי מתוקמא ליה שפיר. מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אליבא דתרי תנאי ומשום הכי מתרץ עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שבוע ושבת דלא שכיחן כלומר דלא שכיח דמפקרי אינשי בכי האי גונא וכיון ששנה זה אמדינן לדעתיה דכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם ואכתי אגיד גביה אפילו באותו זמן שהפקירו לא ניחא ליה דליפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידך הילכך סבירא להו לרבנן בהפקר שהוא לזמן מאי דסבירא ליה לרבי יוסי בהפקר עולמית ואתיא סיפא שפיר לרבנן כדמתוקמא לרבי יוסי שהרי בהפקר שהוא לזמן לא נחלקו: **ור״ל אמר מדסיפא רבי יוסי רישא נמי רבי יוסי.** ודקא קשיא לך אי הכי לאחר שלשה אמאי אין יכול לחזור בו היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר כלומר אין הכי נמי דמדינא לרבי יוסי אפילו לאחר שלשה יכול לחזור בו אלא היינו טעמא

דאי

תוספות

אמר שדה זו מופקרת ליום א׳ לשנה א׳

עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. וחייב במעשר מדרבנן ובטל ההפקר ומעשר מיניה וביה ואתי נמי כר׳ יוסי דמחמרינן עליה וה״ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא נקטיה דאע״ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית חורון כך פי׳ הר״ר אליעזר ועוד נרא׳ דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג׳ ימים ודוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בסתם לא כדפרישית אבל האי דלזמן מועט מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דדוקא זכה אחר אבל הוא לא ולהכי נקטיה ומשום דרישא נקט הוא הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר: **רישא רבנן וסיפא ר׳ יוסי.** בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו׳ כיון דלא שכיח וגריעי מודו רבנן ואף על גב דלא מחמירין במודר הכא מחמירין טפי דאינו הפקר עד שיזכה בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע״ג דברישא אמר חייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי׳: ריש לקיש אמר **אפי׳ רישא אתיא כר׳ יוסי.** דמחמיר במדיר הכא נמי חייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום רמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **אי הכי אפי׳ מיום ראשון נמי.** כיון דחיישינן לשלא תשתכח תורת הפקר ושביק שיטתו דלא חל עד דאתי לרשות זוכה היה לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה כרבנן דאמרי כשיטתייהו דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו הכתוב לחכמים ויש לנו לפרש הפקר דאורייתא במקום דלא אתי לידי רמאות דעיקר הפקר לא מצינו אלא בשביעית והתם לא אתי לידי רמאות דאינו יכול להחליף שביעית ולומר זאת ששית ודומיא דשביעית דלא אתי לידי רמאות כגון אחר שלשה הוי הפקר אבל תוך שלשה לא ור׳ יוסי אוסר במתניתין מפני רמאין תוך שלשה אבל לאחר שלשה יהנה המודר לא משום מתנת בית חורון אלא משום דאורייתא לא הוה הפקר כל כמה דיכול ליתי לידי רמאות כך פירש האביעזר. נ״ע דהא תניא (לעיל דף מג:) דהפקר אם היה קודם נדרו אז יכול ליהנות אבל לאחר לא יהנה לעולם אפילו לאחר שלשה ואם כן הרי תוך שלשה הואיל דהפקר מדאורייתא הוי הפקר ויש כח ביד חכמים לבטל ההפקר מפני הרמאין ומאי פריך ודילמא אתי לעשורי ודאי אינו חייב מן התורה אפילו תוך שלשה מאחר שזכה וחכמים גזרו מפני הרמאים ומעשר מיניה וביה אבל לאחר שלשה מוכח מילתא דלאו רמאות הוא ואוקמוה רבנן אדאורייתא ובמתניתין דאוסר ר׳ יוסי במדיר משום דחיישינן לרמאות אבל כשהפקיר קודם נדרו אין שם רמאות דאנן סהדי דלאו לרמאות קמיכוין אבל אין דין מדיר ודין הפקר שוין דמדיר אם הפקירו קודם לנדרו מותר מיד שייך למיגזר וכן נדרו קודם אסור אף לאחר שלשה:

פירוש הרא״ש

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום א׳ לשבת אחת כו׳. ואחר הזמן הזה אם לא יזכה בו אדם תהיה שלי כבתחילה: **עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו.** ולבטל ההפקר דלא יצאת מרשות המפקיר עד שיזכה בו אחר הלכך כיון שחזר בו פקע ההפקר וחייב במעשר: **רישא רבנן וסיפא ר׳ יוסי.** דלרבנן חל הפקר מיד ולר׳ יוסי עד דאתי לרשות הזוכה וכדמוקי ר׳ יוחנן פלוגתייהו בהכי הלכך רישא רבנן כדפרישית דלאחר ג׳ אין יכול לחזור בו ותוך ג׳ ימים יכול לחזור בו מפני הרמאין וסיפא ר׳ יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי ליד הזוכה הלכך כל זמן שלא זכה בו אדם יכול לחזור בו: **עולא אמר סיפא רבנן היא.** פירוש כמו רישא: **ושאני הפקר לזמן דלא שכיח.** הלכך הוי הפקר גרוע כיון שלא הפקירו לעולם ומודו רבנן בהא שלא גמר בדעתו שיהיה הפקר על שיזכה בו אדם כי הוא מצפה שמא לא יזכה בו אדם בתוך זמן זה ויחזור אליו: **מדסיפא רבי יוסי כו׳** רישא נמי ר׳ יוסי כו׳ **דלא לישתכח תורת הפקר.** ומן הדין לעולם היה יכול לחזור בו וחייבת במעשר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות הזוכ׳ אלא שתקנו חכמים דלאחר שלשה ימים לא יוכל לחזור כדי שלא תשתכח תורת הפקר שלא יטעו לומר אין הפקר פוטר כלל מן המעשר אפי׳ זכה בו אחר קודם חזרתו הלכך עשאוה הפקר דרבנן לפטרו מן המעשר ומיהו מדאוריי׳ מיחייב במעשר ונפקא מינה שצריך לעשר מיניה וביה ולא ממקום אחר עליו דעשאוהו הפקר מדבריהם כדי שלא תשתכח תורת הפקר ולרבה דס״ל דלר׳ יוסי נמי הוי הפקר לאלתר ולא פליגי ר׳ יוסי ורבנן בהפקר דאורייתא אלא דר׳ יוסי גזר מדרבנן משום מתנת בית חורון לדידיה מוקי הך ברייתא בין רבנן ובין ר׳ יוסי ושאני שנה ושבוע דלא שכיחי: **אי הכי אפילו יום ראשון נמי.** ליתקנו רבנן שלא יוכל לחזור בו כדי שלא תשתכח תורת הפקר כי במה שתקנו דלאחר ג׳ ימים אין יכול לחזור בו אין זו הוכחה שלא לשכח תורת הפקר כי מילתא דלא שכיחא היא שיעמוד הפקר בלא זכיה שלשה ימים כי הכל ממהרין לזכות בו ואם באו לתקן שלא תשתכח תורת הפקר לר׳ יוסי היה להם לתקן אפילו תוך שלשה ימים נמי בשלמא לרבנן ניחא דוקא לאחר שלשה ימים מפני הרמאין: ומשני רבה דלר׳ יוסי נמי נמנעו לתקן דמיום ראשון **לא** הוי הפקר מפני הרמאין וקשה דמה ירויחו הרמאין במה שיפקירו חייבין לעשר ואפשר לפרש אליבא דר׳ יוסי כיון דתקון רבנן דלאחר ג׳ ימים אין יכול לחזור בו הפקר בית דין לענין ממון הפקר והזוכה בו הוא שלו אפי׳ לקדש בו את האשה הלכך פטור מן המעשר לגמרי דהפקר גמור הוא. אבל מדאורייתא לא הוי הפקר סיומא דמילתא דר״ל הוא דקאמר דהפקר אינו אלא משום שלא תשתכח תורת הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר:

עין משפט נר מצוה

ם א ב מיי׳ פ״ב מהל׳ נדרים הלכה יח סמג לאוין רמב טוש״ע ח״מ סי׳ רעג סעיף י:

מסורת הש״ס

(א) [דף מג.],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ לשבוע אחד עד: (ב) רש״י ד״ה אמר וכו׳ אחת הס״ד: (ג) ד״ה משזכה וכו׳ שעה אחת משהפקירו וכו׳ וזכיה דידיה: (ד) ד״ה אמר עולא וכו׳ ומחזקי בהו להכי אמרינן: (ה) ד״ה רישא נמי וד״ה משום הד״א: (ו) ד״ה אי הכי וכו׳ ראשון נמי להוי: (ז) ד״ה אמר רבה וכו׳ הדרי ומחזקי וכו׳ מתוך כך אתי אחר ומחזיק בהו והוי:

מוסף רש״י

אבל דאורייתא לא הוי הפקר. כלומר כל זמן שיחזור בו, ולר׳ יוסי מותיב אמאי פטרוהו ממעשר משום כדי שלא תשתכח, שמא יפריש מזה הפקר על עליך שאינו נקוב שהוא פטור מן התורה ונמצא מפריש מהני פירות דהפקר שהם בני עישורי מן התורה על זה העליך שהוא מן התורה (ראמ״ה בשמו).